

Libellen van hoogveen

Algemene soorten

watersnuffel
koraaljuffer
gewone pantserjuffer
noordse witsnuitlibel
viervlek
zwarte heidelibel

Schaarse en zeldzame soorten

tengere pantserjuffer
speerwaterjuffer
maanwaterjuffer
vinglazenmaker
noordse glazenmaker
hoogveenglanslibel
venwitsnuitlibel
oostelijke witsnuitlibel

hoogveenglanslibel

Nederland is een rijk libellenland. Maar liefst 71 van de 95 libellensoorten van Noordwest-Europa zijn binnen onze landgrenzen waargenomen. Sommige soorten zijn algemeen en kunnen bij veel verschillende watertypen gevonden worden. Andere soorten zijn juist kritisch en komen alleen voor in een specifieke biotoop. Als deze soorten duurzaam voorkomen in een natuurgebied dan is dat een duidelijk signaal dat het goed gaat met het beheer van dat gebied. Libellen hebben dus een indicatorwaarde: ze zijn een kroon op het werk van natuurbeheerders en waterbeheerders!

De Vlinderstichting

De Vlinderstichting zet zich in voor het behoud en herstel van vlinders en libellen. Dit doet zij door inventarisaties en onderzoek, maar ook door beleidsbeïnvloeding, advisering en educatie. De medewerkers hebben de steun van 1.750 vrijwilligers en ruim 5.000 donateurs.

Met dank aan:

De Vlinderstichting
Mennonietenweg 10
Postbus 506
6700 AM Wageningen
0317 467346
info@vlinderstichting.nl
www.vlinderstichting.nl

Tekst: Tim Termaat. Foto's: Kars Veling, Tim Termaat, Kim Huskens & Jaap Bouwman. Foto voorzijde: speerwaterjuffer.

Vormgeving: Liesbeth van Agt & Nicolienne Peet © De Vlinderstichting 2010

Hoogveen

Leefgebied van libellen

watersnuffel

venwitsnuitlibel

zwarte heidelibel

koraaljuffer

Hoogveen als leefgebied voor libellen

Hoogvenen ontstaan op plaatsen waar regenwater stagneert. In het voedselarme, zure regenwater komen veenmossen tot ontwikkeling, die het water al snel dichtgroeien. In de loop van vele jaren stapelen afgestorven veenmossen zich op, terwijl andere veenmosssoorten regenwater blijven vasthouden en verder blijven groeien. Op deze wijze groeit het hoogveenpakket omhoog en breidt het zich uit. Na de laatste ijstijd veranderden zo grote delen van de Nederlandse zandgronden in hoogveenmoerassen. Van dat beeld is niet veel meer over: de meeste hoogveengebieden zijn drooggelegd om het opgestapelde veen (turf) te winnen als brandstof.

De hoogveentjes die nog intact zijn worden gekenmerkt door een dominantie van verschillende veenmosssoorten. Behalve veenmossen groeien er andere planten die goed zijn aangepast aan zure, voedselarme omstandigheden. Naast hoogveengebieden 'pur sang' komt hoogveenontwikkeling in Nederland ook voor in sommige vennen.

Hoogvenen zijn niet rijk aan libellensoorten, maar enkele zeldzame soorten komen alleen in hoogveen(vennen) voor. De hoogveenglanslibel en de noordse glazenmaker zijn daarvan de beste voorbeelden. Een groter aantal vrij kritische soorten heeft een voorkeur voor zure wateren met veenmossen en zijn zodoende vaak ook in hoogveengebieden aan te treffen. Voorbeelden zijn de tengere pantserjuffer, maanwaterjuffer, koraaljuffer, venglazenmaker en venwitsnuitlibel. Twee (zeer) zeldzame soorten zijn kenmerkend voor randen van hoogveengebieden en goed ontwikkelde vennen: de speerwaterjuffer en de oostelijke witsnuitlibel. Tenslotte ontbreken vier algemene soorten van zuur water bijna nooit in hoogveengebieden: de gewone pantserjuffer, watersnuffel, viervlek en zwarte heidelibel.

verdroging

verbossing

versnippering

Bedreigingen

Door de toevoer van meststoffen uit de landbouw en het verkeer zijn veel van de overgebleven hoogveentjes te voedselrijk geworden. Dit heeft als gevolg dat enkele snelgroeïende plantensoorten, zoals pijpenstrootje en zachte berk, zijn gaan overheersen ten koste van veenmossen. Daarnaast is verdroging een groot probleem. Hoewel hoogvenen voornamelijk door regenwater gevoed worden, blijkt een klein beetje voeding door grondwater van belang te zijn voor de hoogveenontwik-

maanwaterjuffer

noordse glazenmaker

keling. Tenslotte is de versnippering van hoogveengebieden in Nederland een groot probleem. Niet alleen is het totale oppervlak aan hoogveen de laatste eeuw drastisch afgenomen, maar bovendien zijn de overgebleven stukjes sterk van elkaar geïsoleerd geraakt. De libellen die in deze snippers voorkomen zijn daardoor extra kwetsbaar.

Beheer

Het is niet makkelijk om de knelpunten voor libellen van hoogveengebieden op te lossen. De bestrijding van verdroging en vermessing moet vaak op grotere schaal gebeuren. Toch kunnen ook plaatselijke maatregelen wel helpen. De grondwaterstand kan bijvoorbeeld worden verhoogd door sloten te dempen en of te stuwen. In sommige gebieden zijn zelfs damwanden aangelegd om grondwater vast te houden. Belangrijk is wel dat vernatting geleidelijk gebeurt, anders kan de veenmosgroei het niet bijhouden en 'verdrinkt' het hoogveen.

Om verbossing van het hoogveen te voorkomen dienen regelmatig bomen te worden verwijderd. Enkele losse bomen in het hoogveen zorgen voor beschutting en zijn juist goed voor libellen, maar het moet geen bos worden. Het verwijderen van naaldbos in de omgeving van hoogveen heeft als positief gevolg dat er meer regenwater in de bodem infiltreert, dat vervolgens ondergronds naar het veen kan stromen. Op verschillende plaatsen in Nederland wordt geprobeerd om nieuw hoogveen tot ontwikkeling te laten komen. Dit is een proces van vele tientallen jaren, maar als het lukt kunnen de problemen van versnippering in de toekomst afnemen.

venglazenmaker

speerwaterjuffer

hoogveenglanslibel

Leggelderfeld